

Людмила Петрухан-Щербакова

ORCIDiD 0000-0001-9250-4991

викладач кафедри теорії та історії педагогіки
Педагогічного інституту
Київського університету імені БорисаГрінченка,
вул. Бульварно-Кудрявська, 18/2, 04053,
Київ, Україна, тел.: (044) 272-19-02;
lpetrukhan@gmail.com

ОСНОВНІ ПОЛОЖЕННЯ ПРОФЕСІЙНОЇ ЕТИКИ СОЦІАЛЬНОГО ПРАЦІВНИКА У СПАДЩИНІ МЕРІ ЕЛЕН РІЧМОНД (1861-1928 рр.)

У статті досліджуються ідеї професійної етики соціального працівника що описані у науковій спадщині Мері Елен Річмонд. В процесі аналізу було з'ясовано основні позиції у процесі взаємодії соціального працівника із клієнтами. При аналізі сформульовано висновок про те, що дотримання певних етичних правил у свою чергу впливає на якість і форму надання допомоги та кількість витраченого часу на вирішення проблеми клієнта. У статті вказані ті принципи які називає сама дослідниця, а також ті, які були знайдені в процесі дослідження її робіт.

Ключові слова: *цінності; етика; професійна етика; соціальний працівник; клієнт.*

© Петрухан-Щербакова Людмила, 2018

Вступ. З періоду незалежності нашої держави вітчизняними науковцями було проведено ґрунтовну роботу зі створення такої професії як соціальна робота. Розроблені основні позиції, напрями діяльності, сформульовані форми і методи роботи із клієнтами, описані вимоги до кваліфікації фахівця, в тому числі сформульовано етичний кодекс професіонала. Але починаючи з 2014 р. в період проведення антитерористичної операції (далі як АТО) та при роботі із численною кількістю

вимушено-переміщених осіб (далі як ВПО) перед соціальними працівниками постали нові виклики. Крім того, волонтери, які співпрацювали і співпрацюють із такими категоріями дуже потребують підтримки, втому числі у наукових знаннях.

Метою статті є дослідження ідей професійної етики соціального працівника у спадщини Мері Елен Річмонд та подальша можливість їх використання в сучасних умовах.

Виклад основного матеріалу. Одним із важливих елементів ефективності соціальної роботи є дотримання професійного етичного кодексу працівника соціальної сфери. В його основу закладена професійна етика, яка є «кодексом правил, що визначає поведінку спеціаліста у службовій обстановці, норм, які відповідають існуючим законам та відомчим нормативним документам, професійним знанням, стосункам у колективі, глибокому усвідомленню моральної відповідальності за виконання професійних обов'язків» (Професійна етика). Питаннями професійної етики соціального працівника певним чином займалися такі відомі науковці як О. Безпалько, Т. Веретенко, І. Зверева, А. Капська, О. Карпенко, Т. Лях, В. Тищенко, Е. Холостова та закордонні автори Мері Ван Клерк (Mary Van Kleeck), М. Кузнєцова, Весна Лескосек (Vesna Leskošek), Леслі Леїгнінгер (Leslie Leighninger), Е. Лозовська, Е. Новак, М. Ромм і Т. Ромм, М. Пейн, Грехем Ромент Тейлор (Graham Rometn Taylor), Д. Сміслов, Сільвіа Стоб-Бернасконі (Silvia Staub-Bernasconi), Мюріел Памфрей (Muriel W. Phamprey).

Під час аналізу наукових доробків Мері Елен Річмонд нами були знайдені певні принципи в спілкуванні між працівником благодійної сфери (соціальний працівник) та клієнтом. До таких принципів відносимо:

1. Соціальний працівник має добре розуміти ситуацію, що склалась у клієнта при чому не нав'язуючи йому свого дружнього ставлення. В своїх роботах «Friendly Visiting among the Poor. A Handbook for Charity Workers», «What is social case work? An introductory description» Мері Елен Річмонд вказувала на важливість дружнього ставлення між соціальним працівником та клієнтом (Mary E. Richmond, 1897, с. 10-

190). Вона акцентувала увагу на тому, що ці довірливі стосунки формуються за кількох умов: проявлення такту і терпіння з боку соціального працівника; якісне розуміння ситуації клієнта; наявність системної роботи і довгого періоду співпраці. Мері Е. Річмонд додає, що соціальний працівник має право ділитись певною інформацією про себе (скільки дітей, що любить читати або робити і т.п.). Фактично на основі вказано формується довіра між учасниками процесу співпраці і в сучасних реаліях цей процес дуже схожий – довіру необхідно сформувати і заслужити. В Україні різні благодійні організації, що співпрацюють із ВПО та учасниками АТО й їх родинами сформували власне коло клієнтів, які за три роки співпраці довіряють останнім і звертаються за допомогою / консультацією. Наприклад, члени і волонтери ГО «Клуб виховання традицією «Краплинка» (Київ) (Звіт ГО «Клуб виховання традицією «Краплинка») ведуть кілька проектів, і в тому числі працюють з переселенцями із району АТО. Основними напрямками співпраці є: реабілітація, адаптація і реінтеграція в нових умовах і серед нового населення. Робота відбувається з дітьми і з їх батьками та має більше терапевтичне спрямування (майстер-класи із живопису, уроки на різну тематику, екскурсії, ігри тощо). Робота почалась 3 роки тому, і сьогодні ця організація має високий рівень довіри серед учасників, якими опікається та дружні відносини.

В своїй роботі соціальний працівник має аналізувати отримувану інформацію за схемою: соціальний аспект (родина, кількість дітей, місце народження, спеціальність та інше), фізичний аспект (стан здоров'я, хронічні хвороби, наявність чи відсутність інвалідності і тощо), історія клієнта (останнє місце роботи, стосунки із колегами, сусідами й інше), фінансова складова (арендна плата, напрями витрат, джерела доходів тощо) (Mary E. Richmond, 1897, с. 189). Такий послідовний аналіз дозволить точно розуміти ситуацію, в якій знаходиться клієнт.

2. Індивідуальна робота з клієнтом. На думку Мері Е. Річмонд для формування дружніх зв'язків важливо відвідувати клієнта самостійно, без інших колег (Mary E. Richmond, 1922 с. 21). Це формуватиме індивідуальний підхід та дозволить діалог зробити відкритим і відвертим.

3. Непереривність і регулярність співпраці. Робота має проводитись регулярно, з певною частотою. В дослідженнях вченої зазначено, що часто працівники організацій благодійної сфери більш активні восени та зимовий період, і менш активні влітку. Також є спостереження, що в перші місяці співпраці соціальні працівники є занадто активними (Mary E. Richmond, 1897, с.185-186). Тому є необхідним сумісне планування зустрічей між фахівцем і клієнтом ясна річ, що вона корегується відповідно до зміни ситуації із клієнтом.

4. Метою роботи соціального працівника має бути зміна ситуації клієнта. Наприклад в роботі із родинами, що знаходяться на межі бідності спершу необхідно ретельно все дослідити (соціальні дані родини, медичні дані, умови проживання і роботи, фінансові умови і т.п.), спланувати необхідний об'єм роботи, домовитись із клієнтом про обов'язки, реалізувати план виконуючи зобов'язання з обох боків і проводячи регулярні зустрічі. Фактично соціальний працівник став для родини «сімейним лікарем». Дослідження алгоритму роботи із клієнтами у спадщині Мері Елен Річмонд стане наступною нашою метою і буде відображена в інших публікаціях.

5. Зібрані факти про клієнта використовуються тільки в роботі з клієнтом. Ці факти є основою плану дій та можливістю для створення необхідних ресурсів, вони є основою прогнозування змін (Mary E. Richmond, 1897, с. 191). Фактично відслідкуємо відображення і трансформацію цього положення у сучасному Етичному кодексі спеціалістів із соціальної роботи (соціальних працівників і соціальних педагогів) України (Самигіна Т.) в пунктах про анонімність і збереження даних про клієнта.

6. Прояви милосердя і терпіння. На думку Мері Елен Річмонд жодна дія не може принести швидких результатів, для виведення родини з позиції бідних – потрібно докласти зусиль і щоб пройшов певний період. І без прояву вказаних характеристик результат може бути довшим.

7. Використання звітів, їх аналізу і подальше планування й прогнозування. Відповідно до зазначеного формується вимога до наявності певної кількості клієнтів.

На думку Мері Е. Річмонд не можливо якісно виконувати свої обов'язки, якщо ти маєш велику кількість клієнтів, особливо із різними запитами.

8. Обираючи між допомогою «по троху, але багатьом» або «велика допомога одному» (Mary E. Richmond, 1897, с. 160) дослідниця рекомендує обрати другий варіант, тому що це зменшить кількість родин, що знаходяться в межі бідності. На нашу думку ця позиція в Україні є теж актуальною, адже соціальна політика в державі є розпорозуючою. Наприклад, за умови актуалізації цього принципу для сучасної української держави: переведення певної групи пілг в монетизацію можна робити поступово, спочатку для одних категорій населення, потім для інших. І так рік за роком перейти на певний рівень. Крім того, це зменшить кількість корупційних складових, які сьогодні існують в транспортній сфері або ЖБК.

9. Партнерське ставлення до клієнта при вирішенні питань останнього (Mary E. Richmond, 1897, с. 160-162). Це означає, що клієнт так само несе відповідальність за зміну кризової ситуації, виконуючи свої обов'язання. І після покращення ситуації клієнт має продовжувати свої зусилля, щоб не потрапляти в такий стан знову. Вважаємо цей принцип дуже корисним. Нажаль в нашій державі не має офіційної статистики про те, скільки осіб, що стояли на обліку в центрах із працевлаштування і потім були працевлаштовані, знову і знову повертаються на в ці структури, звільнившись через певний період. Для непрацевлаштованих це певна можливість працювати десь неофіційно і отримувати державну компенсацію у вигляді допомоги по безробіттю. За новими умовами у 2018 р. сума виплат в Україні залежно від тривалості безробіття плавно зменшується. Так, в перші 90 днів безробітний отримує 100% призначеної йому грошової допомоги, наступні 90 к.д. — 80%, в період, що залишився виплати становлять 70% (Грошові виплати по безробіттю 2018: умови отримання і розмір допомоги). Вважаємо це позитивним, тому що стимулює клієнта до зміни власної ситуації.

Доповнимо важливість й актуальність зазначеного принципу і тим, що в українській освітній сфері активно впроваджується система партнерських стосунків

між викладачем та студентом, де кожен в своїй мірі несе відповідальність за якість освітнього процесу.

10. Форма допомоги має видозмінюватись відповідно до потреб і ситуації клієнта (Mary E. Richmond, 1897, с. 161-162). Для прикладу: відправили клієнта на перекваліфікацію, тепер необхідно допомогти йому знайти роботу. Це зміна потреб і зміна ситуації і відповідно зміна форми надання допомоги.

11. В роботі із клієнтами надана їм допомога має бути підібрана дуже ретельно і відображати специфічні потреби бенефіціара (Mary E. Richmond, 1897, с. 164), (Mary E. Richmond, 1922 с. 35, 41-46). Наприклад, якщо в родині є проблема із домашнім господарюванням, то основна задача соціального працівника – навчити членів родини вести домашнє господарство. В такому випадку вкрай необхідними для соціального працівника будуть практичні навички ведення господарства і вміння навчати, створення умов за яких клієнт / клієнтка буде вчитись.

Висновки. Таким чином, сучасні працівники соціальної сфери та волонтери, які взяли на себе частину реалізації соціальної політики держави можуть ознайомитись і в майбутньому користуватись наведеними вище положеннями, що в свою чергу допоможе останнім покращити і систематизувати власний досвід. Подальші дослідження спадщини М. Е. Річмонд будуть присвячені формам і специфіці роботи із різними категоріями клієнтів. Що у свою чергу надасть новий досвід для подальшої роботи соціальних працівників та волонтерів, що працюють із ВПО та учасниками АТО й їх родинами.

ЛІТЕРАТУРА

ГО «Клуб виховання традицією «Краплинка»: звіт про діяльність за квітень-серпень 2015. – [Електроний ресурс] – Режим доступу (на 11.01.2018): <https://www.slideshare.net/olenanizalova/2015-53977664>

Грошові виплати по безробіттю 2018: умови отримання і розмір допомоги // Юридический портал Украины. Бесплатная правовая помощь и консультация юриста

онлайн. – [Електроний ресурс] – <http://www.lawportal.com.ua/groshovi-viplati-po-bezrobittju.html>

Етичний кодекс спеціалістів із соціальної роботи (соціальних працівників і соціальних педагогів) України – [Електроний ресурс] – Режим доступу (на 12.01.2018): <https://www.google.com.ua/url?sa=t&rct=j&q=&esrc=s&source=web&cd=8&cad=rja&uact=8&ved=0ahUKEwjpwqSpp-3YAhUBYVAKHQ2xB2MQFghQMAc&url=http%3A%2F%2Fw1.c1.rada.gov.ua%2Fpls%2Fzweb2%2Fwebproc34%3Fid%3D%26pf3511%3D45780%26pf35401%3D250821&usg=AOvVaw0IDyr5as84Mb66dgFFxtrR>

Професійна етика – [Електроний ресурс] – Режим доступу (на 10.01.2018): https://uk.wikipedia.org/wiki/%D0%9F%D1%80%D0%BE%D1%84%D0%B5%D1%81%D1%96%D0%B9%D0%BD%D0%B0_%D0%B5%D1%82%D0%B8%D0%BA%D0%B0

Терапія для дітей ВПО – через навчання та розваги // Сайт «Громадський простір» – [Електроний ресурс] – Режим доступу (на 11.01.2018): <https://www.prostir.ua/?focus=pryjmayuchy-chy-nadayuchy-dopomohu-pryjmajesh-inshyh-lyudej>

Agnew Elizabeth N. From Charity to Social Work: Mary E. Richmond and the Creation of an American Profession. – USA: University of Illinois, 2004. – 288 p.

A study of nine hundred and eighty five widows. Known to certain charity organization societies in 1910 / By Mary E. Richmond. – New York City: Charity Organization Dept of the Russell Sage Foundation, 1913. – 83 p.

Friendly Visiting among the Poor. A Handbook for Charity Workers / By Mary E. Richmond. – New York: The MacMillan Company London: MacMillan & Co., Ltd. 1907/ All rights reserved/ Copyright, 1899, by The MacMillan Company. Set up and electrotyped January, 1899. – 219 p.

The Generalist-Specialist Debate in Social Work. / By Leslie Leighninger // Social Service Review 54, no. 1 (Mar., 1980): 1-12. – Available at:

<http://www.journals.uchicago.edu/doi/abs/10.1086/643800> (application date: 12.01.2018). –

Screen name.

What is social case work? An introductory description / By Mary E. Richmond. – New York: Russell Sage Foundation – 1922. – 268 p.

BASIC POSITIONS OF THE PROFESSIONAL ETHICS OF SOCIAL WORKER OF THE MERY E. RICHMOND'S HERITAGE (1861-1928 gg.)

Liudmyla Petrukhan-Shcherbakova, lecturer of the Department of Theory and History of Pedagogy of the Pedagogical Institute of the Borys Grinchenko Kyiv University, ul. Bulvarno-Kudryavskaya, 18/2, 04053, Kiev, Ukraine, phone: (+38044)272-19-02;
lpetrukhan@gmail.com

The article explores the ideas of professional social worker ethics described in Mary E. Richmond 's scientific heritage. During the analysis, the main points of the interaction between the social worker and the clients were determined. The analysis concluded that the observance of certain ethical rules in turn affects the quality and form of assistance and the amount of time spent solving the client's problem. The article describes the principles that the researcher calls Mary E. Richmond (when finding a client, a social worker finds the object /problem that will be corrected in the future; the principle of cooperation and distribution of responsibility for solving the client's problem situation between him and a social worker; must make plans looking toward self-support; tolerant attitude and patience; clear consolidation of the number of clients per social worker and individual visits and other); as well as those that were found during the study of her work (the form of assistance should be changed according to the needs and situation of the client; the assistance provided to clients should be carefully selected and reflect the specific needs of the beneficiary; an important role of using reports, analyzing them, and further planning and forecasting; anonymity, which assumes that the collected facts about the client are used only in dealing with the client, and also these facts are the basis of the plan of action and the opportunity to create the necessary resources and other). This article provides a brief overview of the list of basic ethical principles in cooperation between a social worker and his client.

Key words: values; ethics; professional ethics; social worker; client.

ОСНОВНЫЕ ПОЗИЦИИ ПРОФЕССИОНАЛЬНОЙ ЭТИКИ СОЦИАЛЬНОГО РАБОТНИКА В НАСЛЕДИИ МЕРИ ЭЛЛЕН РИЧМОНД (1861-1928 гг.)

Людмила Петрухан-Щербакова, преподаватель кафедры теории и истории педагогики Педагогического института Киевского университета имени Бориса Гринченка, ул. Бульварно-Кудрявская, 18/2, 04053, Киев, Украина, тел.: (+38044)272-19-02;
lpetrukhan@gmail.com

В статье исследуются идеи профессиональной этики социального работника описанные в научном наследии Мэри Элен Ричмонд. В процессе анализа было выяснено основные позиции важные в процессе взаимодействия социального работника с клиентами. Соблюдение определенных этических правил в свою очередь влияют на качество и форму оказания помощи. В статье указаны те принципы которые называет сама исследовательница, а также те, которые были найдены в процессе исследования ее работ.

Ключевые слова: ценности, этика; профессиональная этика; социальный работник; клиент.

References

НО «Klub vykhovannya tradytsiyeyu «Kraplynka»: zvit pro diyal'nist' za kviten'-serpen' 2015. – Retrieved from : <https://www.slideshare.net/olenanizalova/2015-53977664> (of 11.01.2018)

Hroshovi vyplaty po bezrobittyu 2018: umovy otrymannya i rozmir dopomohy // Yurydycheskyu portal Ukrainy. Besplatnaya pravovaya pomoshch' y konsul'tatsyya yurysta onlayn. – Retrieved from : <http://www.lawportal.com.ua/groshovi-viplati-po-bezrobittju.html> (of 11.01.2018)

Etychnyy kodeks spetsialistiv iz sotsial'noyi roboty (sotsial'nykh pratsivnykiv i sotsial'nykh pedahohiv) Ukrainy – Retrieved from : <https://www.google.com.ua/url?sa=t&rct=j&q=&esrc=s&source=web&cd=8&cad=rja&uact=8&ved=0ahUKEwjpwqSpp-3YAhUBYVAKHQ2xB2MQFghQMAc&url=http%3A%2F%2Fw1.c1.rada.gov.ua%2Fpls%2Fzweb2%2Fwebproc34%3Fid%3D%26pf3511%3D45780%26pf35401%3D250821&usg=AOvVaw0lDyr5as84Mb66dgFFxtrR> (of 12.01.2018)

Profesiyna etyka – Retrieved from : https://uk.wikipedia.org/wiki/%D0%9F%D1%80%D0%BE%D1%84%D0%B5%D1%81%D1%96%D0%B9%D0%BD%D0%B0_%D0%B5%D1%82%D0%B8%D0%BA%D0%B0 (of 10.01.2018)

Terapiya dlya ditey VPO – cherez navchannya ta rozvahy // Sayt «Hromads'kyu prostir» – Retrieved from : (of 11.01.2018): <https://www.prostir.ua/?focus=pryjmayuchy-chy-nadayuchy-dopomohu-pryjmajesh-inshyh-lyudej>

Agnew Elizabeth N. From Charity to Social Work: Mary E. Richmond and the Creation of an American Profession. – USA: University of Illinois, 2004. – 288 p.

A study of nine hundred and eighty five widows. Known to certain charity organization societies in 1910 / By Mary E. Richmond. – New York City: Charity Organization Dept of the Russell Sage Foundation, 1913. – 83 p.

Friendly Visiting among the Poor. A Handbook for Charity Workers / By Mary E. Richmond. – New York: The MacMillan Company London: MacMillan & Co., Ltd. 1907/ All rights reserved/ Copyright, 1899, by The MacMillan Company. Set up and electrotyped January, 1899. – 219 p.

The Generalist-Specialist Debate in Social Work. / By Leslie Leighninger // Social Service Review 54, no. 1 (Mar., 1980): 1-12. – Available at: <http://www.journals.uchicago.edu/doi/abs/10.1086/643800> (application date: 12.01.2018). – Screen name.

What is social case work? An introductory description / By Mary E. Richmond. – New York: Russell Sage Foundation – 1922. – 268 p.

Стаття надійшла до редакції 29.01.2018.

Прийнято до друку 22.02.2018